

פרשת שמות | הרב אליעזר קשת'אל

"ותצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו..." - לידתו של עם ישראל

¹ ותר א אותו כי טוב הוא ותצפנהו שלושה ירחים...ותצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו..." - לידתו של משה מבשרת את הלידה שצריכה להתרחש, לידתה של אומה. דווקא מתוך החורבן הכי נוראי שיש, מתוך הגזרה של "כל הבן הילוד", מה שמוליד ייאוש, עמרם גדול הדור היה והוא מגרש את אשתו, דווקא מהנקודה הנמוכה ביותר מתחילה לידה חדשה. אישיות חדשה, ואנושות חדשה. כל הקומה האנושית שנבנתה עד היום נעלמת תחת העינוי הקשה, תחת השעבוד המצרי, עד כדי חיסול הרצון לחיות. עכשיו מתחילה האומה להיוולד כביכול יש מאין, כיצירה חדשה. "כי טוב הוא" - שנמלא הבית באור, כמו האור בבריא. מה שהיה עד עכשיו מחוסל ועם ישראל נברא מחדש.

צריך להבין את טיבה של הבריאה המחודשת, מה ההבדל בין האנושות שקיימת עד עכשיו לבין זו שצומחת מכאן והלאה. הילד הזה משעה שהוא נולד מפיץ אור גדול סביבו. "נתמלא כל הבית אורה". הוא מפיץ הרבה אורה ואי אפשר להסתיר הרבה זמן את האור הגדול הזה. "לא יכלה עוד הצפינו" - המהר"ל אומר שיש דגש, למרות שמצד הדקדוק לא היה צריך להיות בו דגש, וזה בא ללמד שהיא הייתה טורחת הרבה להטמין אותו ולא הצליחה. יש פה אישיות שאי אפשר להחביא אותה, היא פורצת החוצה. "ותצב אחותו מרחוק" - למה לא כתוב "ותתייצב"? כביכול לא אחותו מתייצבת אלא איזה כוח עליון מעמיד אותה ומייצב אותה. משה רבנו, ישראל הנולדים כאן, כוח פועל מאיר, שמניע התרחשויות. הוא תינוק בן יומו והוא כבר פועל, הוא גורם להתרחשות סביבו, אחותו מתייצבת, לא מעצמה. הוא יוצר תהליכים. בת פרעה פתאום משהו אז אצלה. היא הולכת לרחוץ על היאור. מה זה על היאור? אומר רשב"י שהיא באה לעסוק בסוגיית היאור, בסוגיית החיים, ירדה לרחוץ מגילולי אביה. היא כל כך משתנה עד כדי כך שהיא רואה ילד ובמקום שהיא תזרוק אותו משהו קורה לה והיא לא מתנגדת, היא מוציאה מקרבה את מיטב החסד והרחמים שקיימים בה. היא מוציאה מקרבה אמונה. ונערותיה הולכות על יד היאור. אמרו חז"ל - הולכות למיתה. למה מתו? כי מיחו בה. הולכות, המילה מופיעה שם בכתוב חסר והגימטרייה היא מיתה. מי שמנסה להתנגד למשה הוא מסתלק, יש פה כוח אדיר שפועל במציאות. המציאות הולכת ומשתנה.

עם ישראל, משה, הכוח הפועל בעולם. כל האנושות כולה אינה פועלת, אינה יוצרת. כל האנושות כולה כפי שהיא מתגלמת במצרים, מרכז המין האנושי, האנושות שם מושפעת מהטבע מההכרחים של החיים, היא מנסה להתאים את עצמה לעולם. זה העולם והשאלה איך מותאמים אליו. אבל יש פה משהו שהוא "משוי" מן המים, הוא לא חלק מזרם החיים, הוא לא נגרר ומושפע, הוא גורם משפיע. הוא מוציא אל הפועל וחושף התרחשויות. ישראל הם הכוח הפועל במציאות. המים לא גוברים עליו ולא שולטים בו.

כוח פועל לא יכול להישאר אדיש למציאות אנושית עקומה. הוא לא יכול לראות בסבל וברשע, בין אם זה מגיע מאויבים חיצוניים ובין אם זה רשע משלנו. יש פה כוח פועל שרוצה לעצב את האנושות. משה, בשם המפורש, מכוח המגמה האלוקית שחיה בו, פועל, "ויך את המצרי ויטמנהו בחול". והוא ממשיך לפעול. היה מנהג קבוע במדין לגרש את הבנות מהבור, השגרה והנורמה היא להתעמר בחלש ופתאום מגיע משהו שלא משלים עם מצבה הנוכחי של האנושות - "ויושיען" - המהר"ל אומר שמה התעורר כדיין שרואה עיוות ושקר כי נפשו שלמה. הוא רוצה להושיע את המציאות. לפי דעה אחת היה שם חשש שפיכות דמים לבנות האלו והוא מושיע אותם. ישראל הם הישועה בעצמותה, הכוח הפודה את העולם. האנושות כבר לא יכולה להישאר אותה אנושות. "איש" - משהו אז כאן. אותם כוחות באומות העולם שכבר כמעט התייאשו, חיפשו וחיפשו

¹ פנימי לא מוגהה - טבת תשע"ב

איפה אפשר למצוא שינוי, פתאום הם פוגשים בו "קראו לו ויאכל לחם"- חכיתי לו כל חיי. וכיוון שהכוח הזה מתחיל לפעול גם ישראל מתחילים לפעול. "בימים הרבים ההם ויצעקו בני ישראל"- פתאום צפה בישראל כוחה של זעקה ותפילה. כוחם של ישראל בפייהם. הכוח שמניע את גלגלי המציאות. מתוך לידתו של משה, הכוח הפועל והיוצר. אז "וירא אלוקים".

הרב כותב שיש הבדל עקרוני בין נשמת ישראל לנשמת הגוי. יש מי שמתרשם מהמציאות ומסתדר אתה ויש מי שרוצה לברוא ולשנות. הרצון להוליד עולם אחר מוליך את משה אל המקום ששם ישראל יגשו עם האפיון הלאומי שלהם "ויבוא עד הר האלוקים חורבה"- שם ירדה חורבן לאומות העולם. משה מגיע להר בו מתברר ההבדל העקרוני בין מי שרוצה שהעולם יפרח לבין מי שהוא נפעל מהמציאות ומשלים עם חסרונותיה. כשישראל יוצאים לפועל אז ביקורת מופנית, יש פה התרסה כלפי אומות העולם. משה מגיע להר חורב ומקבל בשורה, בשורה של בריאה חדשה- "זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור..."- הוא מקבל שם השם חדש, שם של ישועה. שם שכל עניינו הוא היכולת לפעול ולא להיות נפעל, כי כל השמות אומר המהר"ל לא עומדים בפני עצמם, כל המילים בעברית ובעולם הם תמיד נסמכות למשהו, מפרשות מציאות, באות אחרי המציאות. שם ה' החדש הוא השם שיוצר מציאות. השם שמבטא עצמאות ויצירה. שם של בריאה חדשה. מי שהוא בן חורין הוא בורא הוא לא נסמך על המציאות הקיימת או נפעל ממנה. הכוזרי אומר שזה השם של הניסים, ממנו באות כל ההתחלות והיצירות, שמה של הגאולה והזהות שלנו, של היכולת שלנו להיות עם יוצר. עם שם ה' בוראים. בשם הזה יהיו ישראל נבדלים ומיוחדים.

ישראל שייכים כולם לפקידה, ליכולת להשתחרר מהכרחי החיים. משה רואה בעיניו איך המציאות משתנה, איך המטה הופך לנחש ולהפך, איך היד מצטרעת, המים הופכים לדם. איך יש פלא בעולם, איך שם ה' הוא כוח היצירה והגאולה. כוח החירות. השליחות הזו חייבת להיות מופנית אל ישראל, יש פה מעבר להוצאת ישראל ממצרים, יש פה הגדרה מחדש של לאיפה המציאות הולכת. משה רוכב על חמור בדרכו למצרים ועל פי המדרש זה חמורו של משיח. אנחנו צריכים לרכוב על החמור ולא להתפעל ממנו. אנחנו צריכים להתרומם מעל העולם. להיות נבדלים, אלו הם ישראל. אנחנו הולכים לקראת משיח. החמור הפשוט הזה, החומר הגולמי הזה ניתן לעיצוב ואפשר להיות מעליו. אפשר להיגאל. לא יכול להיות שפרעה הוא זה שישחרר אותנו. אם הוא ישחרר אותנו, כוח שמתרשם מהמציאות, שנפעל משיקולים הכרחיים, זה נוגד את הזהות האמתית שלנו, אנחנו לא תלויים בוודאי לא במישהו שהוא כולו שעבוד אדיר. ה' מסביר למשה שיש הכרח שלא פרעה יהיה זה שמשחרר, הוא לא ירצה לשחרר. כוחם של ישראל יתפרץ והוא פשוט ייגאל, כי הוא יוצר ולא מייצרים אותו. אני אקשה את ליבו של פרעה.

לכן פרעה יסרב תחילה ואפילו יחריף את הגזרות. שלא יהיה רגע אחד בהיסטוריה של עם ישראל נגרם על ידי בשר ודם. עם ישראל הוא לא תוצר של משהו, ישראל הם פועלים ולא נפעלים. וגם אם ניסו פרעה ועבדיו לחתוך את צווארו של משה הם מצאו אותו קשה כשיש. גם אם ניסו פרעה ועבדיו לשלח במשה את האריות מצאו אותם נמסים לפניו. כי שקול משה כנגד כל ישראל ודרך משה אנחנו נפגשים עם כל שיעור הקומה של מיהם ישראל.

ייקח הרבה זמן עד שהאנושות וגם אנחנו נעכל כמה שונים אנחנו. ייקח הרבה זמן עד שנשתחרר מהדמיון שמה שקורה אצל אומות העולם זה מה שקורה אצלנו. אנחנו לא מתייאשים מזיכרון יציאת מצרים. אנחנו מניחים יום יום תפילין לזיכרון היציאה כדי להפנים את האמת העליונה של היד הנטויה של מצרים. קשה להפנים את העובדה של עם נברא ובורא, עם שונה. נדרשים הרבה ייסורים כדי לפרק מעלינו כל שמץ של זהות אנושית רגילה, כל כך הרבה אכזבות ושינויי תכניות. אבל משה הולך וצומח ככוח שמשנה את המציאות ומהפך אותה. העולם הוא לא אותו עולם. ספר שמות הוא ספר של בריאת העולם מחדש. נברא עולם ועכשיו נברא עולם חדש. כנגד עשרה מאמרות יהיו עשר מכות וכנגד הדברים הבסיסיים בטבע אנחנו נראה ניסים.

©

כל הזכויות שמורות

קוראים נבון - הוצאה לאור | ספרי הרב אליעזר קשת'אל |

ליצירת קשר - 0523907515 | navon.books@gmail.com | www.korim-navon.co.il

והספר יסתיים בתיאור בניית המשכן שיהיה דומה מאוד לתיאור בריאת העולם וכמו ש"ויכל אלוקים" גם משה יכלה את בריאת המשכן. אנחנו נמצאים במציאות אחרת. עשר המכות יבדילו בין ישראל למצרים ולאנושות. "ולבני ישראל היה אור במושבתם" - אור אחר. יש מי שנפעל בחושך, תקוע, מושפע ונעצר, משלים עם חושך המציאות ויש מי שקדוש ונבדל ופועל ומאיר לכולם.